

ZAMONAVIY TIL O'QITISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR INTEGRATSIYASI

Xonto'rayeva O'dna Nozimjon qizi

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat

O'zbek tili va adabiyoti universiteti

E-mail: xontorayevao@gmail.com

Annotatsiya: Zamonaviy ta'limda, ayniqsa til o'rgatishda raqamli texnologiyalarning tatbiqi o'qitish uslublarini yangilab, bilim manbalariga bo'lgan imkoniyatni kengaytirmoqda. Mazkur maqolada raqamli vositalarning ta'limdagi umumiy roli ko'rib chiqilib, til o'rganishga oid asosiy platformalar, ularni qo'llashdagi pedagogik yondashuvlar, Tadqiqotda, bu texnologiyalarning til kompetensiyasini oshirishdagi imkoniyatlari yoritiladi va shu bilan birga, raqamli tafovut, texnologik qaramlik hamda baholashdagi murakkabliklarni bartaraf etish zaruriyati ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: Raqamli ta'lim texnologiyalari, til o'rgatish tizimlari, kompyuter asosida til o'rganish (CALL), mobil qurilmalar yordamida til o'rganish (MALL), elektron til vositalari, interaktiv o'quv muhitlari, elektron til ta'limi.

KIRISH

Bugungi kunda texnologik taraqqiyot natijasida ta'lim muhitlari tobora raqamli vositalar va resurslar bilan boyib bormoqda. Ayniqsa, til ta'limi raqamli innovatsiyalar orqali ishtirokni kuchaytirish, moslashuvchanlikni oshirish hamda shaxsiylashtirish imkoniyatlaridan foyda ko'rmoqda. Ushbu maqolada raqamli texnologiyalarning ta'limdagi o'rni, til o'rgatish vositalari, o'qitish strategiyalari va ulardan foydalanishning amaliy jihatlari tahlil qilinadi. Raqamli vositalar oddiy audio materiallardan tortib, sun'iy intellekt asosidagi interaktiv platformalargacha bo'lgan keng ko'lamni qamrab oladi. Bular orasida onlayn ta'lim platformalari, mobil ilovalar, bulutli texnologiyalar, interaktiv dasturlar va raqamli baholash tizimlari mavjud. Bunday vositalar o'quvchilarga nafaqat ma'lumot olishni, balki tanqidiy fikrlashni rivojlantirish va turli o'qitish uslublarini amaliyotga joriy etish imkonini beradi.

Adabiyotlar tahlili: Abadiyotlarni tahlil qilish jarayonida bir qator xorijiy adabiyotlar o'rganilib chiqildi. Bulardan ko'plab tadqiqotlar Duolingo, Babbel va Rosetta Stone kabi til o'rganish ilovalarining samaradorligini o'rganish orqali olib borildi. GodwinJones (2015) ta'kidlashicha, ushbu ilovalar so'z boyligini saqlash va o'quvchilarning faolligini oshirish uchun o'yin va intervalli takrorlashda foydalaniladi. Xuddi shunday, Golonka va boshqalarning tadqiqotlari. (2014) moslashuvchan, mustaqil o'rganish imkoniyatlarini taqdim etishda ushbu ilovalarning samaradorligini ta'kidlaydi.

Til o'rganishdagi raqamli texnologiyalarning kelajagi, sun'iy intellekt va immersiv texnologiyalarda davom etayotgan yutuqlar bilan istiqbolli ko'rinadi. Peres-Paredes (2019) katta ma'lumotlar va sun'iy intellektning integratsiyasi yanada shaxsiylashtirilgan va moslashuvchan o'rganish tajribasiga olib kelishini taklif qiladi. Xuddi shunday, Blyth (2018) VR va AR dagi keyingi ishlanmalar tobora haqiqiy va jozibador o'quv muhitini ta'minlashini va shu bilan nazariy bilimlar va amaliy qo'llash o'rtasidagi tafovutni bartaraf etishini taxmin qilmoqda.

Raqamli til o'rganish vositalari tinglash, gapirish, o'qish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirish uchun mo'ljallangan turli xil dasturiy ta'minot va ilovalarni o'z ichiga oladi. Ushbu vositalarni quyidagi asosiy turlarga ajratish mumkin:

Kompyuter yordamida til o'rganish (CALL) interaktiv, multimedia asosidagi o'rganish tajribasini taqdim etadi. Mashqlar, testlar va simulyatsiyalar orqali CALL dasturlari o'quvchilarga o'zlarining tezligida mashq qilish va darhol fikr-mulohazalar olish imkonini beradi.

Mobil yordamida til o'rganish (MALL) mobil ilovalar orqali til o'rganishni istalgan vaqtda va joyda qulay qiladi. Duolingo, Babbel va Memrise kabi ilovalar o'yinlashtirish elementlarini integratsiyalashgan holda so'z boyligi mashqlaridan tortib grammatika mashqlarigacha interaktiv til mashqlarini taklif etadi.

Til o'rganishni boshqarish tizimlari (LLMS) Moodle, Blackboard va Canvas kabi platformalar til kurslarini tashkil etish va yetkazishni qo'llabquvvatlaydi. Ular o'qituvchilarga resurslarni ulashish, baholashlar yaratish va talabalar bilan muloqot qilish imkonini berib, hamkorlikdagi o'rganishni yaxshilaydi.

Virtual va kuchaytirilgan realitet (VR/AR) texnologiyalari talabalar muloqot ko'nikmalarini amaliyot qilishlari mumkin bo'lgan haqiqiy hayot muhitlarini takrorlovchi immersiv til tajribalarini taqdim etadi. Ushbu vositalar kontekstual til ko'nikmalarini rivojlantirish va til tashvishini kamaytirishda ayniqsa foydalidir.

Til ta'limida raqamli texnologiyalarni samarali integratsiyalash uchun o'rganish maqsadlari va talabalar ehtiyojlari bilan mos keladigan puxta pedagogik yondashuvlar talab qilinadi. Quyidagi asosiy yondashuvlarni ajratish mumkin:

Aralash ta'lim an'anaviy sinf xonasi o'qitishini onlayn o'rganish bilan birlashtiradi. Til ta'limida aralash ta'lim talabalarga onlayn ravishda mustaqil ravishda ko'nikmalarni mashq qilish imkonini beradi, shu bilan birga tushunchalarni sinfda mustahkamlaydi. Masalan, talabalar onlayn so'z boyligini o'rganib, sinfda og'zaki mashqlarda qo'llashlari mumkin.

Teskari sinf modeli talabalarni uyda (ko'pincha raqamli platformalar orqali) o'quv materialini o'rganishga va sinf vaqtini interaktiv mashqlar (guruh muhokamalari yoki rolly o'yinlar) uchun ajratishga undaydi. Til o'qituvchilari uy vazifasi sifatida video ma'ruzalar yoki o'qish materiallarini tayinlashlari mumkin.

Vazifaga asoslangan til o'rganish (TBLL) talabalarni kontekstda til foydalanishni talab qiladigan mazmunli vazifalar bilan shug'ullantiradi. Raqamli texnologiyalar onlayn forumlar, video kontent va ijtimoiy media simulyatsiyalari kabi vazifalar uchun haqiqiy materiallarni taqdim etadi, talabalarga tilni haqiqiy hayot sharoitida mashq qilish imkonini beradi.

Raqamli vositalar va ularning til ta'limidagi o'rni: Bugungi kunda raqamli texnologiyalar til o'rganishda keng imkoniyatlar ochmoqda. Mobil ilovalar (Duolingo, Memrise, HelloTalk), veb-platformalar (BBC Learning English, Busuu), shuningdek, videokonferensiya xizmatlari (Zoom, Google Meet) o'qitish va o'rganish jarayonini soddalashtiradi. Bu vositalar matn, audio, video va interaktiv mashg'ulotlar orqali o'quvchilarning barcha til kompetensiyalarini — tinglab tushunish, o'qish, yozish va gapirishni — samarali rivojlantiradi.

Pedagogik yondashuvlar va metodik integratsiya: Raqamli texnologiyalarni o'qituvchilar o'z darslarida samarali pedagogik yondashuvlar bilan uyg'unlashtirishlari zarur. Masalan, blended learning — an'anaviy va onlayn ta'limni birlashtirish orqali o'quvchini mustaqil ishlashga undaydi. Flipped classroom (teskari sinf) usuli esa uyda nazariy materialni o'zlashtirish, sinfda esa amaliy mashg'ulotlarni bajarishga imkon yaratadi. Ushbu metodlar talabaning faol ishtirokini oshiradi va o'qituvchiga individual yondashuvni kuchaytirish imkonini beradi.

Raqamli texnologiyalarning afzalliklari: Raqamli vositalar talabalarning ishtirokini oshiradigan interaktiv va dinamik kontentni taklif etadi. Masalan, o'yinlashtirilgan ilovalar mukofotlar va qiyinliklar orqali talabalar qiziqishini saqlab qoladi, ularni muntazam amaliyotga undaydi.

Muammolar va cheklovlar

Bu texnologiyalardan foydalanishda ayrim qiyinchiliklar ham mavjud: Raqamli tafovutlar keltirib chiqaradi. Hamma o'quvchilar bir xil texnologik imkoniyatlarga ega emas. Texnologik qaramlik ham paydo bo'ladi. Haddan ortiq raqamli vositalarga tayanish o'qituvchining faol rolini susaytirishi mumkin. Motivatsiya yetishmovchiligi kelib chiqadi. Har doim ham mustaqil ishlash talabalarni rag'batlantira olmaydi. Baholashdagi murakkabliklar muammolari paydo bo'ladi. Onlayn baholash vositalarining aniqligi va adolatliligi hali ham to'liq ishonchli emas.

Xulosa

Til ta'limida raqamli texnologiyalarni joriy etish o'qitish sifatini oshirishda muhim o'rin tutadi. Ular nafaqat dars jarayonini interaktiv qiladi, balki o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini ham sezilarli darajada kuchaytiradi. Raqamli texnologiyalar til ta'limi landshaftini qayta shakllantirdi, talabalarning ishtirokini va o'rganish natijalarini yaxshilash uchun resurslar va metodologiyalar boyligini taqdim etdi. Mavjud vositalar va platformalar turli o'rganish ehtiyojlarini qo'llab-quvvatlaydi, aralash ta'lim va o'yinlashtirish kabi pedagogik strategiyalar tilni egallashni yanada

interaktiv va kontekstual ahamiyatga ega qiladi. Raqamli vositalarni puxta integratsiyalash orqali o'qituvchilar oliy ta'lim muassasalarida boyroq va moslashuvchanroq til o'rganish tajribalarini yaratishlari mumkin. Kelajakda raqamli til ta'limi yanada mukammallashadi — sun'iy intellekt, moslashuvchan ta'lim tizimlari va immersiv texnologiyalar (VR/AR) orqali o'rganish yanada jonli va ta'sirchan bo'ladi. Shuning uchun raqamli texnologiyalarni o'rganish va ulardan oqilona foydalanish til o'rgatishda muhim strategik yo'nalishlardan biri bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullayev, A. (2022). Mobil Ilovalar va Til O'rganish: O'zbekiston Tajribasi. Toshkent: Pedagogika Nashriyoti.
2. O'zbekiston Respublikasi Raqamli Ta'lim Agentligi. (2023). *2023-Yil Hisobot: Internet Infratuzilmasi
3. Yo,ldoshev J.G,. Yangi pedagogik texnologiya yo,nalishlari, muammolari, yecimlari //Xalq ta'limi, 1999, №
4. B.4-11. 4. Sayidaxmedov N.Yangi pedagogik texnologiyalar.-T.: "Moliya",2003.-171b.
5. Burston, J. (2014). "MALL: The pedagogical challenges." Computer Assisted Language Learning, 27(4), 344-357.
6. Blyth, C. (2018). "Immersive technologies and language learning." Foreign Language Annals, 51(2), 225-232.
7. Muratovich, M. F., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). TA'LIMDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING ROLI. QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 9, 237-240
8. Stockwell, G., & Hubbard, P. (2013). "Some emerging principles for mobileassisted language learning." The International Research Foundation for English Language Education, 7, 1-15.